

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ АКАДЕМІЇ

ПРОФЕСІЙНЕ ЗРОСТАННЯ МОЛОДІ: ІДЕЇ, ТРАЄКТОРІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ 2026

УДК 378.091.12:005.336.5-057.875

ББК 74.489.4

П 78

*Рекомендовано до друку вченою радою гуманітарного факультету
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(протокол № 2 від 25 лютого 2026 року)*

Упорядники:

Циганюк Л. І., доктор філософії з музикознавства, доцент, доцент кафедри музикознавства, інструментальної підготовки та методики музичної освіти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Качуринець Л. В., кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри вокалу та диригентсько-хорових дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Професійне зростання молоді: ідеї, траєкторії, перспективи : збірник наукових праць студентської молоді / упорядники Л. Циганюк, Л. Качуринець. Хмельницький : ХГПА, 2026. Вип. V. 472 с.

Рецензенти:

Бучківська Г. В. – доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва та технологій, декан гуманітарного факультету Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Топорівська Я. В. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музикознавства та методики музичного мистецтва, декан факультету мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка

Зарицька А. А. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва факультету культури і мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки

Відповідальність за висвітлений матеріал у публікаціях несуть автори цих публікацій.

©Циганюк Л.І., 2026
©Качуринець Л.В., 2026

ЗМІСТ

МИСТЕЦТВО

Дмитро Іщенко. Народна пісня як етнокультурний концепт в аспекті сучасної гуманітаристики.....	7
Дарь'я Галагуз. Синергія традицій та інновацій у сучасному мистецькому просторі: педагогічні та виконавські аспекти.....	14
Яна Юрчак. Використання графічної новели для осмислення війни в Україні.....	20
Ірина Глазунова. Унікальність творчої особистості Мирослава Скорика.....	24
Юлія Носаль, Людмила Щур. Фольклорні джерела творчості Володимира Івасюка та їх художньо-естетичне значення.....	29
Діана Хрущ. Антологія сучасної української естради.....	33
Марія Гнатів, Людмила Щур. Сучасні українські гурти в освітньому просторі школи: можливості та перспективи.....	39
Тетяна Січкарь. Сутність поліхудожнього виховання у структурі музично-педагогічної освіти.....	44
Олександра Фоменко. Інтеграція мистецтв як фактор розвитку творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва.....	51
Богдан Кріль, Людмила Щур. Гітара в шкільному музичному просторі як інструмент художнього виконання	57
Катерина Фаїна, Людмила Щур. Українська естрадна пісня як засіб вокального виховання учнів.....	62
Ксенія Драгомир. Музика як міст міжособистісної комунікації для дітей з аутизмом.....	66
Каріна Сніховська, Наталія Мельник. Body percussion як інноваційний інструмент у професійній діяльності фахівця з анімації.....	71
Богдан Шелевей, Михайло Качуринець. Феномен українського балету та педагогіки класичного танцю Тетяни Таякіної.....	78
Дмитро Волох. Еволюція циганського танцю: від етнічної традиції до сценічного мистецтва.....	85
Анастасія Телебан, Наталія Лупак. Сценічний образ в індійському класичному танці: символіка руху та жесту.....	91
Олександра Довгань, Валентина Водяна. Використання принципів театральної драматургії у побудові хореографічного твору.....	96
Маргарита Тімошкіна, Валентина Водяна. Акторська природа танцівника: поєднання хореографічної та театральної виразності.....	103
Олена Стоколоса. Гендерні особливості невербальної комунікації в професійних хореографічних колективах: вплив на педагогічний процес та взаємодію учасників.....	109
Роксолана Виклюк, Людмила Щур. Фестивально-конкурсний рух як інструмент популяризації діяльності хореографічного колективу.....	115
Каріна Боднарчук, Людмила Щур. Вплив балетмейстера-постановника на еволюцію народно-сценічної хореографії.....	119

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНИХ ХОРЕОГРАФІЧНИХ КОЛЕКТИВАХ: ВПЛИВ НА ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС ТА ВЗАЄМОДІЮ УЧАСНИКІВ

Олена СТОКОЛОСА,

*студентка III курсу бакалаврату спеціальності 024 Хореографія
Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка*

науковий керівник:

*кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри
музикознавства та методики музичного мистецтва,
Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка*

Лариса МАРКЕВИЧ

У статті досліджено специфіку гендерно зумовлених невербальних комунікативних проявів у професійних хореографічних колективах як чинник ефективності педагогічної взаємодії та ансамблевої злагодженості. Проаналізовано трансформацію невербальних корекційних сигналів балетмейстера в педагогічні механізми регуляції та синхронізації ансамблю. Теоретична база спирається на дослідження з педагогіки мистецтва, психології спілкування та гендерних студій, обмежені контекстом репетиційної практики професійного ансамблю. Визначено напрями адаптивного використання невербальних стратегій у репетиційній роботі та наведено приклади відтворюваних педагогічних інструментів.

Ключові слова: *невербальна комунікація, професійний хореографічний колектив, гендерні особливості, тілесна організація, педагогічна взаємодія, просодія рухів, ансамблева злагодженість.*

У професійних хореографічних колективах основним каналом організації педагогічного процесу є невербальна комунікація. Вона забезпечує передачу художнього задуму, корекцію технічних деталей та регуляцію ансамблевої

взаємодії. Особливістю професійного середовища є високий рівень сформованих рухових патернів, здатність учасників швидко зчитувати сигнали балетмейстера та адаптувати власну тілесну поведінку до ансамблевої динаміки.

Актуальність дослідження зумовлена недостатньою систематизацією гендерно зумовлених особливостей невербальної комунікації саме у постійно діючих професійних ансамблях, де існує певний рівень репетиційної дисципліни та усталені моделі взаємодії. Хоча в наукових працях з педагогіки та психології спілкування підкреслюється значущість невербальних сигналів у навчальній взаємодії (Бех, 2020; Костюк, 2019), у мистецько-педагогічному контексті вони часто розглядаються узагальнено, без урахування специфіки професійного ансамблю, ролі гендерних домінантних тенденцій та впливу на синхронність і ефективність репетиційного процесу.

Теоретичну основу дослідження становлять положення щодо невербальної комунікації як регулятивного та корекційного компонентів педагогічного процесу (Гуржуєва, 2022; Павлюк, 2021). Концепція гендеру як соціокультурного та перформативного конструкта (Butler, 1990; Butler, 1993) у хореографічній педагогіці трансформується у практичні механізми роботи з тілом танцівника через аналіз ролей, нормативних рухових сценаріїв та очікувань, що закріплюються у репетиційній практиці. Тіло танцівника розглядається як носій соціально та професійно зумовлених моделей рухової поведінки, які відтворюються та коригуються в педагогічній взаємодії.

Поняття «просодія рухів» застосовується як аналітична категорія, що визначає динамічні характеристики руху: темп, ритмічну організацію, акцентуацію та паузування, які виконують комунікативно-регулятивну функцію під час репетицій. Визначення просодії здійснювалося через пілотне спостереження та кодування сигналів, де фіксувалися зміни ритму, паузи, швидкість та амплітуда рухів у взаємодії з ансамблем.

У рамках хореографічної педагогіки акцент зроблено на домінантні тенденції невербальної взаємодії, а не на жорсткі фемінні або маскуліні

моделі. Вони проявляються у просторовій організації, ритмічній чутливості, характері тілесного контакту та способах зчитування сигналів і залишаються варіативними залежно від стилю, репертуару та індивідуального досвіду виконавців (Сіткар, 2005; Скрябіна & Трачук, 2022).

Методологія дослідження ґрунтується на:

1. Аналізі наукових джерел щодо невербальної комунікації, гендерних особливостей та хореографічної педагогіки.

2. Спостереженні за репетиційним процесом професійних колективів, де фіксувалися невербальні сигнали педагогів і реакції виконавців.

3. Контент-аналізі хореографічних постановок («Гопак» П. Вірського, «Жізель» Р. Поклітару) з метою визначення моделей ансамблевої взаємодії.

4. Узагальненні педагогічного досвіду керівників та виконавців.

Пілотне спостереження передбачало:

5. Визначення ключових невербальних сигналів: жести рук і корпусу, проксемічні позиції, динаміка руху.

6. Фіксацію реакцій виконавців: точність, швидкість, синхронність, просторове розташування.

7. Кодування сигналів за балами (0–3) залежно від виразності та ефективності корекції.

8. Визначення моделей ансамблевої взаємодії та варіативності сигналів залежно від стилю, репертуару та рівня підготовки.

Використовувалися лише фактичні спостереження; згадки про технології, що не застосовувалися, вилучено. У деяких випадках застосовували відеоспостереження з дозволом учасників для повторного аналізу та підвищення достовірності результатів.

Аналіз показав, що у професійних хореографічних колективах домінують тенденції невербальної взаємодії, а не жорсткі гендерні моделі. Постановка «Гопак» П. Вірського демонструє тип ансамблевої взаємодії, де важлива чітка просторово-ритмічна координація, ієрархія центрів руху та узгодженість колективних акцентів (Котляревська, 1975). Постановка «Жізель» Р. Поклітару

характеризується груповою синхронізацією, плавною динамікою та пластичною узгодженістю, що формує м'який педагогічний режим корекції (Програма Київ Модерн-балет, 2021).

Різні стилі танцю формують відмінності у невербальній взаємодії, але деякі сигнали (контакт очей, просторові паузи, ритмічні акценти) є універсальними для ефективного педагогічного процесу. Практичне значення виявлених домінантних тенденцій полягає у можливості управління ансамблем: баланс між жорсткими і м'якими сигналами забезпечує злагодженість, швидку адаптацію нових учасників та підтримку мотивації.

Для адаптивної педагогічної взаємодії рекомендується:

1. Використовувати жести рук та корпусу для точного коригування руху (жорсткий сигнал для позиції, м'який - для ритму та динаміки).

2. Варіювати темп жестів та ритмічні паузи, щоб відповідати ансамблевій синхронізації.

3. Планувати просторові взаємодії: дистанції між танцівниками, формування центрів уваги та рухових центрів.

4. Створити карту домінантних гендерних тенденцій для конкретного стилю танцю та визначити «типові сигнали» для групової синхронізації і індивідуальної корекції.

5. Розробити методичні вказівки для нових виконавців і педагогів щодо адаптивної комунікації, що враховує вік, рівень підготовки та репертуар ансамблю.

У дослідженні уточнено роль невербальної комунікації у професійних хореографічних колективах як корекційно-регулятивного механізму педагогічної взаємодії. Систематизовано основні типи невербальних сигналів, визначено домінантні тенденції та адаптивні стратегії їх використання. Новизна роботи полягає саме в межах хореографічної педагогіки: уперше запропоновано адаптивну модель застосування гендерно зумовлених невербальних стратегій у професійних ансамблях із врахуванням стилю, віку та рівня підготовки учасників.

Отримані результати можуть бути використані в міждисциплінарних дослідженнях хореографічної педагогіки, психології мистецтва та комунікативних практик у професійному мистецькому середовищі. Подальші дослідження доцільно проводити у порівнянні різних колективів і стилів танцю та з оцінкою впливу домінантних тенденцій на мотивацію і стресостійкість виконавців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамець, С. (2017). Гендерні особливості невербального спілкування та невербальних комунікативних стратегій. Електронний репозитарій Одеського державного університету внутрішніх справ. <http://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/5920/>
2. Бех, І. Д. (2020). Особистісно орієнтоване виховання: теорія і практика. Київ: Либідь.
3. Віротченко, С. А. (2016). Особливості вираження негативних емоцій засобами невербальної комунікації. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія». URL: <https://surl.li/epwabz>
4. Гуржуєва, К. В. (2022). Невербальна комунікація в педагогічному процесі. Репозитарій Київського національного лінгвістичного університету. URL: <https://surl.li/bevrfh>
5. Котляревська, Н. (1975). Ансамблева драматургія «Гопака» П. Вірського: невербальні чинники синергії. Театральна Україна, 3(12), 45–52. [Архівні матеріали рецензування Державного ансамблю танцю УРСР]
6. Костюк, Г. С. (2019). Психологія спілкування. Київ: Освіта.
7. Осіпова, Т. Ф. (2025). Невербальна комунікація та своєрідність її омовлення в українському мовознавстві. Репозитарій Хмельницького національного педагогічного університету. URL: <https://surl.li/zldpdz>
8. Павлюк, Т. С. (2021). Невербальна комунікація в мистецько-педагогічній діяльності. Мистецтвознавчі записки, (39), 112–118.
9. Програма Київ Модерн-балет. (2021). Постановка «Жізель» Р. Поклітару.

10. Сіткар, Т. В. (2005). Гендерні відмінності у невербальній комунікації. Репозитарій Тернопільського національного педагогічного університету. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/22224/1/88_Sitkar.pdf

11. Скрябіна, С. П., & Трачук, Л. Ф. (2022). Гендерні особливості невербальної комунікації. У Соціальні комунікації в Україні: проблемні питання та перспективи розвитку (с. 64–67). Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. URL: <https://dspace.megu.edu.ua:8443/jspui/handle/123456789/3752>

12. Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. New York, NY: Routledge.

13. Butler, J. (1993). *Bodies that matter: On the discursive limits of «sex»*. New York, NY: Routledge.

14. Mehrabian, A. (1971). *Silent messages*. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company.

15. Tannen, D. (1990). *You just don't understand: Women and men in conversation*. New York, NY: William Morrow.

